

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ως πολιτιστικές υπάρξεις οι άνθρωποι είμαστε δημιουργοί έργων, πλάστες νοημάτων, όντα κοινωνικοπολιτικά και ιστορικά, δημιούργημα - και κατασκευαστές συγχρόνως - της ίδιας μας της ιστορίας, που τη βιώνουμε στις διάφορες, αλληλένδετες μεταξύ τους διαστάσεις, την προσωπική, την κοινωνική, τη συλλογική. Η αντίληψη, οι εμπειρίες και οι ερμηνείες μας για τα φαινόμενα και τα γεγονότα της ιστορίας μας σε όλα της τα επίπεδα, τόσο στο συνειδητό, όσο και - πολύ περισσότερο - στο μη συνειδητό, είναι ένα ανάγνωσμα πολύσημο, πολυπρισματικό και εξελισσόμενο, που όλο νομίζουμε ότι το κατέχουμε και όλο μάς ξεφεύγει. Η κατανόησή του είναι πολύ σημαντική για τη διαμόρφωση της ταυτότητάς μας, της πράξης και της αυτογνωσίας μας ως προσώπων και ως μελών της ανθρωπίνης κοινότητας.

Όμως, για να μεγαλώσει αυτό το ανάγνωσμα, είναι ανάγκη να ξεπεράσει τα όρια του περιορισμένου ατομικού και του στενού ομαδικού μας μικρόκοσμου. Χρειάζεται να διευρυνθεί, να πλουτίσει και να γονιμοποιηθεί μέσα από τη μέθεξη στους κόσμους των συνανθρώπων μας. Και άλλο μέσο για να το πετύχουμε αυτό δεν έχουμε παρά μόνον την επικοινωνία, τον λόγο, τον λογισμό, τη διαπραγμάτευση, τον αναστοχασμό, που μετουσιώνονται σε επικοινωνήσιμα - μικρά ή μεγάλα σε ποιότητα και εμβέλεια - έργα και πράξεις και μας κάνουν καλύτερους, μας ανεβάζουν πιο πάνω από εκεί που μας άφησε ακατέργαστους η φύση. Και επειδή είμαστε όλοι μέρος αυτής της φύσης έχοντας μόνο κάποια δυνατότητα να την αλλάζουμε όσο καλύτερα την κατανοούμε, όσο αλλάζουμε και εμείς μαζί της και όσο δημιουργούμε μοιραζόμενοι τα όνειρα και την εμπειρία μας με τους άλλους, στο ταξίδι τούτης της περιορισμένης μας ζωής πασχίζουμε να αφήσουμε ίχνη της ύπαρξής μας ο καθένας με το δικό του τρόπο και όσο του τον επιτρέπουν οι συνθήκες. Άλλοι αφήνουν τα - ορατά ή μη - ίχνη τους μέσα από την επικοινωνία και την έμμεση επιρροή τους πάνω σε άλλους, όπως είναι, για παράδειγμα, η θετική επίδραση που αφήνει η ανατροφή των γονιών και των δασκάλων στη συνείδηση και τη θύμηση των επόμενων γενεών όχι μόνον της οικογένειας, αλλά καμιά φορά και της ευρύτερης κοινωνίας με τη διαμόρφωση εμπνευσμένων από ανθρωπιστικά οράματα ηγετών, η επιρροή που ασκούν με το έργο τους μεγάλες φυσιογνωμίες της επιστήμης, της τέχνης, της τεχνολογίας και της πολιτικής, η συμβολή για την κατανόηση του παρελθόντος μίας ιστορίας γραμμένης σε πέτρα ή μιας αναπαράστασης ζωγραφισμένης στα σπήλαια από ανώνυμους πρωτόγονους στα βάθη των αιώνων. Άλλοι πάλι αφήνουν τα ίχνη της κυριαρχίας, της δόξας και της επιθετικότητάς τους πάνω στους άλλους μέσα από τον πόλεμο και την καταστροφή παρακινούμενοι από φυσικά και κοινωνικά κίνητρα.

Αυτή είναι η μόνη σίγουρη μορφή αθανασίας που εμείς οι άνθρωποι διαθέτουμε, έστω και με τη σχετικά προσωρινή της μορφή, γιατί η αθανασία με τη θεολογική έννοια είναι μόνο μια εικασία από δεύτερο χέρι, μεταφυσικό κατασκευάσμα των ανθρώπων, που μαρτυρεί τον φόβο απέναντι στον αφανισμό της ύπαρξης και την έντονη ανάγκη για ζωή, για διαιώνιση και εξέλιξη. Όπως λέει ο Καζαντζάκης στην Ασκητική, κάθε στιγμή που δημιουργούμε, κερδίζουμε μία μορφή αθανασίας. Και η δημιουργία δεν μπορεί παρά να έχει κοινωνικο-πολιτιστικό χαρακτήρα με την έννοια ότι και οι ρίζες και το νόημά της είναι συνάρτηση του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτή κατασκευάστηκε.

Μέσα από το πρίσμα λοιπόν της κοινωνικότητάς μας ως μίας μορφής σχετικής αθανασίας, μπορούμε να αντιληφθούμε καλύτερα και την ανάγκη μας να λέμε ιστορίες, να μοιραζόμαστε τη γνώση, την τεχνογνωσία και την εμπειρία μας με τους άλλους, να ανταλλάσσουμε αναπαραστάσεις, ιδέες, οπτικές και επιχειρήματα ωθούμενοι από διάφορα κίνητρα και διαθέσεις, συγκρουσιακές ή φιλικές, εγωιστικές ή αλτρουιστικές, που όμως έχουν ένα κοινό στοιχείο: την ανάγκη κατασκευής νοήματος για τα πράγματα γύρω μας, αλλά, συγχρόνως, και την ανάγκη κοινωνικής πραγμάτωσης των ιδεών μας,

αναγνώρισης και καταξίωσής μας σε οποιοδήποτε επίπεδο, στο προσωπικό ή στο οικουμενικό. Από τον κανόνα αυτόν δεν εξαιρούνται ούτε και οι πιο μοναχικοί, εγωκεντρικοί και ακοινωνήτοι δημιουργοί, απλά αυτοί εκπροσωπούν ένα ακραίο είδος κοινωνικής συμπεριφοράς, που αφήνει τα ίχνη της στους μικρόκοσμους της ανθρώπινης ιστορίας μέσα από έναν ατομικό αγώνα για πραγμάτωση της ψυχολογικής και κοινωνικής ύπαρξης με τη χρήση πολιτιστικών εργαλείων, όπως η γλώσσα, η εικόνα, ο τρόπος σκέψης, τα τεχνουργήματα, οι στρατηγικές δράσης, τα πρότυπα ζωής.

Μέσα από τη δημιουργία (την έμπρακτη δηλαδή έκφραση της κοινωνικής μας ατομικότητας με τη χρήση των πολιτιστικών αυτών εργαλείων, που για να αποκτήσει σάρκα και οστά χρειάζεται κόπος, αγώνας, πολλές φορές και αγωνία) κερδίζεται μία ακόμη στιγμή αθανασίας και ικανοποίησης για τους ίδιους τους δημιουργούς, αλλά και για όσους με κάποιο τρόπο μετέχουν στον κόσμο τους.

Τις παραπάνω σκέψεις έκανα όταν με χαρά προθυμοποιήθηκα να γράψω τον πρόλογο γι' αυτό εδώ το βιβλίο, το δημιούργημα του φίλου μου, Μανώλη Θεοδωρίδη, για τον οποίο τρέφω απεριόριστη εκτίμηση, ευγνωμοσύνη και θαυμασμό, ενός ανθρώπου ξεχωριστού, που κουβαλάει στα εσώψυχά του την μεγάλη οδύνη, την περηφάνεια, τη μαχητικότητα και τα οράματα των Ελλήνων του Πόντου, ενός πληθυσμού με βαθιές ιστορικές ρίζες και πολιτιστική αυθεντικότητα, που είναι άξιος θαυμασμού, σεβασμού και εκτίμησης.

Πρόκειται για έναν άνθρωπο που δεν υπέκυψε στις σειρήνες του μικροαστικού βολέματος, της ατομικής ευημερίας και της επαγγελματικής καταξίωσης, αλλά ούτε και στις απογοητεύσεις της ματαίωσης των πολιτικών αγώνων του πόντιου ελληνισμού και της πάλης του με την ιστορική λήθη, αλλά και με την εγκληματική αγνόηση της - σημαντικής για τη χώρα μας - αυθεντικής του ταυτότητας. Και επειδή όλοι μας είμαστε άνθρωποι με τα όρια και τις αδυναμίες μας, κάτι τέτοιο είναι φυσικό να συμβαίνει μερικές φορές με κάποιο κόστος στην προσωπική μας ζωή. Το κόστος αυτό ο Μανώλης ξέρει να το αναπληρώνει με την αυτοκριτική, τον αυτοσαρκασμό και τη μεγαλοψυχία που τον διακρίνει.

Ως άνθρωπος του λόγου, της πράξης και της πρωτοβουλίας, ο Μανώλης δεν έπαψε ποτέ να ενδιαφέρεται για τα κοινά και να το εκφράζει αυτό με κάθε ευκαιρία που τού δίνεται ή που ο ίδιος δημιουργεί από μόνος του. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα έχω συμμετάσχει σε πολλές εκδηλώσεις κοινωνικού, ιστορικού, πολιτιστικού, περιβαλλοντικού και προσωπικού ενδιαφέροντος, από όπου κάθε φορά έφευγα πλουσιότερος σε ιδέες, ακούσματα, συναισθήματα και έντονους προβληματισμούς που σε πληγώνουν, συγχρόνως όμως και σε κρατούν ζωντανό και σε δένουν με την κοινότητα αυτή των συμπατριωτών μας. Και πάντα ένιωθα ότι κάτι ακόμα υπάρχει που δεν γνωρίζω για τα θέματα αυτά και που θα ήθελα να τα μάθω.

Έτσι, όταν μου ανακοίνωσε ο Μανώλης ότι γράφει το αυτοβιογραφικό του αφήγημα, όπως το είχα κάνει και εγώ πριν από λίγα χρόνια, περίμενα την ολοκλήρωσή του με ενδιαφέρον και ενθουσιασμό, θέλοντας να συμμετάσχω νοερά και μέσα από ένα κείμενο (χωρίς τεχνικές διακοπές) στην αναβίωση της δικής του, μικρής οδύσσειας. Όπως ήταν αναμενόμενο, διαβάζοντάς το διαπίστωσα πως μιλά περισσότερο για την Οδύσεια του ποντιακού ελληνισμού μέσα από τα δικά του προσωπικά και συλλογικά βιώματα, για να προσθέσει και εκείνος ένα λιθαράκι κατανόησης και «αθανασίας» στην ιστορία ολόκληρων γενεών, που στους περισσότερους Έλληνες μάς είναι άγνωστη, ακόμη και στην εποχή της πληροφοριακής επανάστασης που ζούμε. Γιατί οι ιστορίες του νεότερου ελληνισμού είναι πολλές, όμως είτε από κακώς εννοούμενη πολιτική σκοπιμότητα, είτε από στενόμυαλη εσωστρέφεια, είτε από φυγοπονία και αδιαφορία, αδυνατούμε να δούμε τα πράγματα πέρα από την επιφάνεια της ιστορίας μας. Σίγουρα όμως και λόγω άκριτων και, συχνά, μη συνειδητών επιλογών, αρκούμαστε στην εκδοχή της σχολικής ιστορίας που μάθαμε ως παιδιά ή μάλλον της ιστορίας που δεν μάθαμε, γιατί

για διαφόρους λόγους δεν την διδαχθήκαμε ποτέ. Έτσι βολευόμαστε να λειτουργούμε με στερεότυπα και να καλύπτουμε τα κενά με τη φαντασία μας. Και όταν τεθεί ένα ζήτημα, όπως είναι η διαμάχη γύρω από το ερώτημα αν ήταν όντως γενοκτονία η ιδιόμορφη μαζική εξόντωση των Ποντίων από τους Τούρκους σε ορισμένες ιστορικές περιόδους, είναι δύσκολο να βγάλει κανείς άκρη πάνω σ' αυτό, καθώς τα μέσα εξακολουθούν να το παρουσιάζουν επιφανειακά και τα σχετικά επιστημονικά δημοσιεύματα είτε είναι ανύπαρκτα, είτε παραμένουν απρόσιτα για το ευρύτερο, ενδιαφερόμενο κοινό. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να οδηγούμαστε σε βιαστικά και άκριτα συμπεράσματα, ανάλογα με την προτιμώμενη πολιτική παράταξη που εκπροσωπούν τα άτομα που το παρουσιάζουν δημοσίως ή, το χειρότερο, με τη σηματοδότηση του προβλήματος ως ήσσονος σημασίας μπροστά στα τόσα άλλα καθημερινά και πιεστικά προβλήματα της επικαιρότητας. Καταδικαζόμαστε έτσι να ζούμε την ιδιόμορφη υπο-ανάπτυξή μας ως χώρα και ως κοινωνία και, αφού εμείς οι ίδιοι δεν νοιαζόμαστε για την υπόθεση του ελληνισμού, όταν έλθουν οι δύσκολες ώρες, να καταφεύγουμε στην εύκολη λύση της προσφυγής σε αφορισμούς και σε κατηγορίες ενάντια στους άλλους, αυτούς που έχουν κάθε συμφέρον να μας απειλούν ή και στους περιστασιακούς συμμάχους μας θεωρώντας ότι είναι αυτονόητο να μας υποστηρίζουν επ' άπειρον και χωρίς όρους.

Η αυτογνωσία όμως ενός λαού εξαρτάται και από το πώς ο ίδιος δημιουργεί, διαβάζει, γνωρίζει, αναθεωρεί, εμπλουτίζει και βελτιώνει την ιστορία του σε βάθος και σε πλάτος και σε όλη της την πολυπλοκότητα, αλλά και το τι κάνει με τη γνώση αυτή. Από το πόσο δηλαδή ωριμότερος γίνεται μέσα από τα παθήματα και τα «μαθήματά» του στο πέρασμα του χρόνου στην αρένα της διεθνούς αναμέτρησης (όπως περίπου συμβαίνει και με τα άτομα) αναπτύσσοντας παράλληλα την πολιτική και ιστορική του κρίση, μακριά από φανατισμούς, πολιτικές μεροληψίες και στείρες αντιπαραθέσεις που πυροδοτούνται από ποδοσφαιρικού τύπου αντανακλαστικά, είτε αυτά προέρχονται από εθνοκεντρικές αντιλήψεις, είτε από αριστεριστικά ιδεολογήματα, που φθάνουν στο άλλο άκρο της δήθεν εθνικής αμεροληψίας αγνοώντας την ύπαρξη οικουμενικών τάσεων πατριωτισμού. Διότι το φαινόμενο των διαφόρων ειδών πατριωτισμού, που μπορεί να ερμηνευθεί μέσα από πολλές και ποικίλες θεωρίες των κοινωνικών επιστημών, διακρίνει όλες τις χώρες όλων των εποχών, ακόμη και εκείνες που συγκροτούσαν μέχρι πρόσφατα τον κρατικό και πολιτικό συνασπισμό της πρώην Σοβιετικής Ένωσης με τις ανεφάρμοστες στην πράξη απελευθερωτικές, ανθρωποκεντρικές και διεθνιστικές ιδεολογίες και διακηρύξεις τους.

Και οι δύο αυτές ακραίες στάσεις και αντιλήψεις (οι εθνοκεντρικές και οι ανεδαφικές διεθνιστικές) θεωρώ ότι είναι άκριτες και επικίνδυνες για την πολιτική και πολιτιστική εξέλιξη του τόπου μας στην ευρωπαϊκή του προοπτική, αλλά και του ελληνισμού, γενικότερα, που είναι διασκορπισμένος στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Όπως έχουν δείξει και τα γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας, η εμμονή των λαών - και κυρίως ορισμένων πολιτικών ηγετών τους - σε ιστορικές έχθρες με αντίπαλες ή γειτονικές χώρες (όπως και ο αυτο-εγκλωβισμός τους σε μία διαιωνιζόμενη και ανακυκλούμενη στασιμότητα και στην άρνηση της αυτοκριτικής και της εξέλιξης στις διεθνείς σχέσεις) είναι εξίσου επιβλαβής με την σκόπιμη αγνόηση, το ρομαντικό - αλλά αυθαίρετο - «στρογγύλεμα» των δι-εθνικών διαφορών και την υποβάθμιση της σημασίας ορισμένων γεγονότων της ιστορίας μας, ακόμη και των κινδύνων που είναι ορατοί και τους βρίσκουμε μπροστά μας σήμερα με καθημερινές απειλές, καθόλου τυχαίες ή ευκαιριακές, αλλά στη βάση σχεδίου και αναμονής για την κατάλληλη ευκαιρία και διεθνή συγκυρία. Διότι, όπως η στενόμυαλη επιθετικότητα δεν είναι η καλύτερη επιλογή των αδυνάτων, το ίδιο ισχύει και για το στρουθοκαμηλικό εφησυχασμό στο βωμό μίας μονομερώς ενδοτικής και δήθεν αμερόληπτης προσέγγισης των διεθνών σχέσεων.

Από την άλλη πλευρά όμως και τα δυο, δηλαδή και ο πόλεμος και η φιλική προδιάθεση και δράση, είναι ίδιον τόσο της φύσης όσο και των κοινωνιών, μια που, είτε το θέλουμε είτε όχι, αποτελούν βασικές κινητήριες δυνάμεις της εξέλιξης του κόσμου και

των ειδών. Οπωσδήποτε, ένα από τα μεγαλύτερα άλματα της ανθρωπότητας θα ήταν αν οι κοινωνίες (έθνη, χώρες, κράτη, λαοί, κοινωνικές ομάδες) κατάφερναν να επιδιώκουν την εξέλιξη και την πρόοδό τους με αλληλοκατανόηση, χωρίς πολέμους, συγκρούσεις, εκμετάλλευση και αλληλοκαταστροφές. Όμως απέχει ακόμη πολύ από το να το πετύχει αυτό η ανθρωπότητα, έστω και σε ένα αξιοσημείωτο μικρό βαθμό και θα ήταν αφελές να το αγνοήσουμε μόνο και μόνο επειδή αποφασίσαμε να απαντούμε στις προκλήσεις άλλων χωρών με «ανωτερότητα» και κατανόηση της πατριωτικής οπτικής τους επιδιώκοντας έτσι να δώσουμε πρώτοι εμείς «το καλό παράδειγμα». Όμως το διϊστορικό φαινόμενο του πατριωτισμού στις διάφορες εκδοχές του φαίνεται να είναι τόσο ισχυρό, πρωτεύικό και πανταχού παρόν σε όλες τις μορφές της ιστορικής ζωής, που οι μεμονωμένες κινήσεις ορισμένων πεφωτισμένων ατόμων ή ανίσχυρων και περιστασιακών φιλειρηνικών κινήματων, που μετρούνται στα δάχτυλα, είναι σχεδόν αδύνατον να το ανατρέψουν ή να το διαχειριστούν δείχνοντας ετεροσυναίσθηση απέναντι στους διαφορετικούς ή τους εν δυνάμει απειλητικούς «Άλλους». Αυτό ίσως θα ήταν πιο πιθανό να επιτυγχανόταν ως ένα βαθμό, αν οι φιλειρηνικές κινήσεις επιχειρούνταν από τους δυνατούς της γης, περισσότερο, παρά από τους αδύνατους, οι οποίοι ούτως ή άλλως το κάνουν αναγκαστικά. Το αποτέλεσμα του διαλόγου ανάμεσα στους Αθηναίους και τους Μηλίους μάς το δείχνει αυτό, αλλά και τα πάμπολλα παραδείγματα στην αρχαία ελληνική και τη διεθνή Ιστορία, όπως οι σύγχρονες πολεμικές παρεμβάσεις των δυτικών υπερδυνάμεων σε χώρες της Ασίας και της Μέσης Ανατολής, που με τη σειρά τους πυροδότησαν το πρωτοφανές στη νεότερη ιστορία καταστροφικό ρεύμα του τζιχαδισμού. Και στην υποθετική περίπτωση όμως που οι ισχυροί δεν αξιοποιούσαν την δύναμή τους προς ίδιον όφελος, κανείς δεν εγγυάται την αποφυγή της προληπτικής επιθετικότητας από τις τόσες άλλες εδραιωμένες ή αναδυόμενες δυνάμεις, που θα δρούσαν και εκείνες με εθνοκεντρική υστεροβουλία.

Αυτός είναι και ένας από τους λόγους που βλέπω με πολύ δυσπιστία τους λεονταρισμούς κάποιων πολιτικών της άκρας δεξιάς και της αριστεράς, που υποστηρίζουν με έντονα συγκρουσιακούς τρόπους στο διεθνή χώρο ένα μοντέλο ανάλογο με εκείνο του ψευτοπαλληκαρά της γειτονιάς, που καθώς γίνεται θύμα του κοινωνικά υποανάπτυκτου, παρορμητικού φανατισμού και της ημιμάθειάς του, φοράει τις παρωπίδες του μικρομέγαλου απειλώντας τους πάντες με τη γροθιά του, αψηφώντας τις συνέπειες των βίαιων διαθέσεών του και τελικά οδηγώντας τον εαυτό του και τους δικούς του στην ήττα και την αυτο-καταστροφή. Πάντα υπάρχουν τέτοιου είδους παραδείγματα πολιτικών πρακτικών, όπως είναι η πραξικοπηματική παρέμβαση στην Κύπρο της χούντας των συνταγματαρχών του 67 μέσω της αφελούς συνεργασίας τους με ορισμένες αμερικανικές αρχές, η οποία οδήγησε στην τουρκική εισβολή και κατοχή του μισού νησιού, τη στιγμή που αυτοί οι γενναίοι πατριώτες κατάλαβαν ότι το μόνο που τους απόμεινε, ήταν να το βάλουν στα πόδια έχοντας προηγουμένως στρατικοποιήσει την πολιτική ζωή του τόπου με το πρόσχημα ότι αυτό ξέρουν να το κάνουν καλά! Δεν έχουν βάλει όμως μυαλό ούτε οι ίδιοι, ούτε οι οπαδοί τους και παριστάνουν τους ήρωες πατριώτες εκφράζοντας με πάθος τα αντιαμερικανικά τους αισθήματα και τα αισθήματα κάθε είδους μισαλλοδοξίας και ξενοφοβίας πλάθοντας με αυτά τις λύσεις στα προβλήματα της πολιτικής μας ζωής. Ακόμη πιο πρόσφατο είναι όμως και το παράδειγμα των κομμάτων του δεξιού και αριστερού πόλου, που για διαφορετικούς λόγους το καθένα υποστήριζαν ως καλύτερη διέξοδο από την πολύπλευρη κρίση που διέρχεται η χώρα μας τη βίαιη ρήξη με τους εταίρους μας της ΕΕ, την επιστροφή στο εθνικό νόμισμα εν μέσω κρίσης και ανύπαρκτης σχεδόν παραγωγικής βάσης και τη διεθνή απομόνωση, χωρίς να έχουν στα χέρια τους ένα ρεαλιστικό εναλλακτικό σχέδιο με χαμηλό ρίσκο, χωρίς καν να έχουν σε βάθος επεξεργαστεί με ρεαλισμό τις πιθανές συνέπειες τέτοιων αποφάσεων, όχι μόνον τις οικονομικές, αλλά και της εθνικής επιβίωσης, χωρίς να έχουν εξαντλήσει εναλλακτικές στρατηγικές διπλωματικής διαχείρισης της αντιπαράθεσής μας με τους δανειστές και, κυρίως, με την ΕΕ, χωρίς τη διασφάλιση αξιόπιστων συμμαχιών (πέραν μίας αόριστης αναμονής του ξεσηκωμού των καταπιεσμένων λαϊκών

στρωμάτων της Ισπανίας), χωρίς οικονομική στήριξη από πουθενά. Το σοβαρότερο όμως όλων, αψηφώντας τις επακόλουθες – και πολύ πιθανές – αντιδράσεις ισχυρών εξωτερικών δυνάμεων που θα ήθελαν να μας τιμωρήσουν για τη στάση μας αυτή ή άλλων γειτονικών χωρών, που είναι έτοιμες να επωφεληθούν από την αναταραχή, την απομόνωση και την πλεονεκτική τους θέση για την υλοποίηση των επεκτατικών τους σχεδίων. Σχεδίων, που ποτέ δεν έπαψαν να μας τα θυμίζουν με κάθε τρόπο και ευκαιρία, τόσο οι ίδιες όσο και οι σύμμαχοί μας (π.χ., θέματα Τσάμηδων, Μακεδονίας, μειονοτήτων της Θράκης, βραχονησίδων, αρμοδιότητας επιτήρησης των υδάτων στο Αιγαίο, συνεχείς παραβιάσεις του εναερίου χώρου κ.ά.). Και αν λάβουμε υπόψη ότι τις πρακτικές αυτές τις εφάρμοζαν ενώ ήμασταν μέλη της ΕΕ, είναι εύκολο να φανταστούμε τι θα έκαναν οι χώρες του συνοριακού μας τόξου, αν είχαμε τους ισχυρούς στην αντίπερα όχθη και τις ίδιες πρόθυμους πλέον συμμάχους τους, προκειμένου να προσεταιριστούν εδαφικά ανταλλάγματα σε βάρος της δικής μας χώρας.

Και το πιο ανησυχητικό απ' όλα ήταν τα καθησυχαστικά τους λόγια πως τίποτε από αυτά δεν επρόκειτο να συμβεί, διότι όλα θα πήγαιναν με τα νερά τους, σαν να ήταν όλα σταθερά στην ιστορία των χωρών, κομμένα ραμμένα στα μέτρα μας, χωρίς ανακατατάξεις στο διεθνές γεωπολιτικό τοπίο, χωρίς αλλαγές στα σύνορα και τους συσχετισμούς δυνάμεων, με τη χώρα μας να αφήνεται ανενόχλητη να γίνει μία Κούβα της Μεσογείου, επειδή έτσι μας αρέσει. Οι ελάχιστες και ανεπαρκείς εξηγήσεις τους μου προκαλούσαν ακόμη περισσότερη δυσπιστία, καθώς οι άνθρωποι αυτοί έμοιαζαν να θέλουν να παίξουν σκάκι θεωρώντας ότι οι αντίπαλοι ή δεν θα έκαναν καθόλου κινήσεις ή ότι θα τις έκαναν σύμφωνα με τις δικές τους προσδοκίες, το σκεπτικό και τις οπτικές τους περί δικαίου. Πώς λοιπόν να εμπιστευθεί κανείς τα ωραιοποιημένα λόγια κοντόφθαλμων πολιτικών, καθώς και των οπαδών της άκρας δεξιάς και της αριστεράς, που θεωρούσαν ότι θα πετύχαιναν την έξοδο από την κρίση φοβερίζοντας ανέτοιμοι τους ισχυρούς με διάφορα νομικά αντίποινα, προκειμένου να υποχωρήσουν και, στο τέλος, το μόνο που καταφέραμε ήταν να υποστούμε τα αντίποινα εκείνων που επιδιώκουμε να απειλήσουμε; Μήπως είναι πρώτη φορά που βλέπουμε την ιστορία να γράφεται από τους ισχυρούς, τους εκάστοτε νικητές των μαχών και όσους έχουν το μικρόφωνο για τον επηρεασμό της κοινής γνώμης; Έχει φανεί όμως ότι και η διεθνής κοινή γνώμη σπάνια νοιάζεται για την αλήθεια που κρύβεται πίσω από τα δεινοπαθήματα απομακρυσμένων λαών και από την διαιώνιση έξωθεν επιβεβλημένων πολεμικών παρεμβάσεων και εχθροπραξιών υπό την ανοχή των κυβερνήσεών τους!

«Δεν υπάρχουν εθνικά δίκαια. Υπάρχουν μόνο εθνικά συμφέροντα», είπε κάποτε ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Και παρά τα πολιτικά λάθη και τις αστοχίες του μεγάλου πολιτικού, τα λόγια του αυτά τα κράτησα για να μου θυμίζουν πως χρειάζεται να μπορούμε να βλέπουμε την οπτική των άλλων, αλλά και να δημιουργούμε τα δικά μας όπλα στο πεδίο της διπλωματικής, της διορατικότητας και της οικοδόμησης ισχυρών συμμαχικών δεσμών, έχοντας όμως όραμα και στρατηγική, όπου τίποτα δεν εκλαμβάνεται ως δεδομένο, αλλά θεωρείται αποτέλεσμα συνεχούς, έξυπνης, αξιοπρεπούς και προ πάντων έγκαιρης διαπραγμάτευσης με πειστική επίκληση στα κοινά συμφέροντα που μας συνδέουν κάθε φορά με τους διεθνείς εταίρους, χωρίς φανφάρες και μικρομεγαλισμούς.

Η αυτοπεποίθηση και η αξιοπρέπεια των πολιτικών ηγετών μας είναι αναγκαία, όμως βλέπω με σκεπτικισμό την παιδαριώδη αντίληψη ότι μπορούμε και να κάνουμε του κεφαλιού μας, να αψηφούμε νέους όρους, αναδυόμενα συμφέροντα και προειδοποιήσεις των ισχυρών εταίρων, επειδή θεωρούμε ότι η αναγνώριση του δίκιου μας είναι δεδομένη, προβαίνοντας σε παράτολμες ενέργειες, με τις οποίες παίζουμε στη ρουλέτα τις τύχες ενός λαού. (Βλέπε σχετικό παράδειγμα πριν την μικρασιατική καταστροφή με τις προειδοποιήσεις των τότε μεγάλων δυνάμεων για απόσυρση της υποστήριξής τους σε περίπτωση επανόδου του βασιλιά, αλλά και το πιο πρόσφατο παράδειγμα των συνεπειών της αρχικά ανιστόρητης πολεμικής ρητορικής των αριστερών πολιτικών μας

απέναντι στο σκληρό πρόσωπο των ευρωπαϊκών εταίρων και των ανελέητων δανειστών κατά τη διαπραγμάτευση του χρέους της χώρας μας, με αποτέλεσμα την επιβολή μέσω των νέων μνημονίων όλο και περισσότερο δυσβάσταχτων και καταστροφικών όρων, ακόμη και μετά το δημοψήφισμα του Τσίπρα, ο οποίος αναγκάστηκε μεν να αλλάξει πολιτική απέναντι στις μεγάλες δυνάμεις, χρειάστηκε όμως και ο ίδιος να πάρει σκληρό μάθημα και ο λαός να πληρώσει βαρύ τίμημα από πολλές απόψεις).

Οι παραπάνω θέσεις χαρακτηρίζονται «κεντρώες» ή μετριοπαθείς, όμως προσωπικά τις θεωρώ απόρροια μίας στάσης ανοιχτής και κριτικής απέναντι στα πολιτικά και ιστορικά πράγματα. Μπορεί να διαφέρουν οι απόψεις μας σε ορισμένα σημεία, ένα κοινό εντούτοις που μας συνδέει με το φίλο μου και μαχητή, Μανώλη Θεοδωρίδη, είναι ότι και οι δυο εκπροσωπούμε κάτι αρκετά ρευστό και ασταθές στην πολιτική, όπως το λεγόμενο κέντρο, έχοντας γίνει μάρτυρες βιαιοτήτων στην περίοδο του εμφυλίου από εκπροσώπους και των δύο πόλων, του δεξιού και του αριστερού. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είμαστε άτολμοι και χλιαροί στην κριτική μας για τα μειονεκτήματα, τις εξαπατήσεις, τις εγκληματικές παραλείψεις και τα προβλήματα που συσσωρεύσαν στη χώρα μας και οι κεντρώες κυβερνήσεις, με τις ποικίλες αποχρώσεις τους. Γι' αυτό και δεν είμαστε φανατικοί με καμία από αυτές.

Μέσα από αυτό το πρίσμα, διάβασα τούτο το βιβλίο ρουφώντας το, χωρίς υπερβολή, γιατί ήξερα ότι η ιστορία του έχει πολλά να μας πει. Μια ιστορία, η αλήθεια της οποίας δεν είναι ήσσοнос σημασίας σε σχέση με εκείνη που γράφεται επισήμως από τους επιστήμονες, τους πολιτικούς και τους εκπαιδευτικούς. Ας μην ξεχνάμε εξάλλου ότι ο λόγος και η κρίση ακόμη και των πιο καλοπροαίρετων επιστημόνων επηρεάζεται από την αφοσίωσή τους σε συγκεκριμένες σχολές σκέψης και την έντονη αντίδρασή τους προς τα «αντίπαλα» ρεύματα, από προσωπικά βιώματα και πρότυπα συμπεριφοράς συναδέλφων, από την επιλεκτική εστίασή τους σε ορισμένου είδους δεδομένα και την προτίμησή τους σε ορισμένου τύπου ερμηνείες, και γενικά, από τα πεπερασμένα όρια των γνωστικής, συναισθηματικής και κοινωνικής εμπειρίας τους μέσα στα συγκεκριμένα πλαίσια της εποχής τους. Όποιος υποστηρίζει το αντίθετο και δεν καταδέχεται να ανοίξει διάλογο με πολίτες μη ιστορικούς (όπως επιδεικτικότερα κάνουν στις μέρες μας ορισμένοι αυτοπροσδιοριζόμενοι ως προοδευτικοί αριστεροί που κατέχουν πολιτικές θέσεις και ισχυρίζονται ότι οι μη ειδικοί δεν μπορεί να έχουν άποψη πάνω σε ιστορικά θέματα και να κρίνουν τους ειδικούς επιστήμονες) σημαίνει ότι δεν έχει επίγνωση των ορίων της κρίσης του/της, αλλά και της πολυσημίας και της σχετικότητας αυτού του ασαφώς δομημένου πεδίου, που ονομάζουμε Ιστορία. Για το λόγο αυτό θεωρούμε κοντόφθαλμη την άποψη ορισμένων ιστορικών που, ενώ η κρίση τους δεν είναι απαλλαγμένη από μεροληπτικές επιλογές, θεωρούν ότι νομιμοποιούνται να διεκδικούν το αλάθητο μόνο και μόνο διότι βασίζονται σε ένα συγκεκριμένο μοντέλο κριτικής σκέψης και επικαλούνται το δικό τους ορθολογισμό πάνω σε ένα επιστημονικό πεδίο που από τη φύση του έχει ρευστά γνωσιολογικά θεμέλια και επιδέχεται διάφορες επιστημονικές ερμηνείες, καταλήγοντας στο τέλος να λειτουργούν με τα αντανάκλαστικά εξαρτημένης μάθησης του παλαιοκομματικού αριστερού, που από συνήθεια και αδράνεια επιμένει να χρησιμοποιεί άκριτα πολυφορεμένα κλισέ παλαιότερων εποχών, σαν τίποτε να μην είχε αλλάξει από τις ταραγμένες εποχές του χθες.

Υπό την έννοια αυτή, όλες οι ιστορίες εξαρτώνται από την άγνωστη σε μας βιογραφία των αφηγητών τους, είτε αυτοί είναι ειδικοί επιστήμονες - υπάρχουν εξάλλου πολλές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους ειδικούς - είτε είναι σκεπτόμενοι πολίτες, που όμως σε όλη τους τη ζωή μελετούν, διαλέγονται, ψάχνουν και χτίζουν με τα δικά τους υλικά το ιστορικό τους αφήγημα, το οποίο αξίζει να γίνει αντικείμενο μελέτης των ιστορικών του σήμερα και του αύριο. Και τα υλικά που έχει στα χέρια του ο Μανώλης δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητα: είναι οι ζωντανές μνήμες μιας ολόκληρης ζωής, οι δικές του και των ανθρώπων γύρω του, τα ακούσματα και οι συγκλονιστικές ιστορίες

ανθρώπων της εποχής του, αλλά και παλαιότερων γενεών, όπως οι ίδιοι τις έζησαν, οι πραγματικές περιπτώσεις μικρών και μεγάλων ηρώων, οι οποίες, παρά την ανωνυμία τους, αν μαζευτούν όλες μαζί και αναλυθούν, μάς δίνουν μία άλλη όψη της παρουσίας γεγονότων του παρελθόντος, αυτή που ονομάζουμε Μικρή Ιστορία. Η μικρή ιστορία είναι ο ζωντανός λόγος των ίδιων των δρώντων ατόμων, ο οποίος μπορεί να αναλυθεί και να μας δώσει πολύτιμα στοιχεία για την κατασκευή μίας περισσότερο ολοκληρωμένης εικόνας μίας συγκεκριμένης εποχής.

Επί πλέον, στο βιβλίο αυτό παρατίθενται τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά ιστορικά δεδομένα, με αναφορά στις πραγματικές πηγές τους, τα οποία χρησιμοποιούνται για να πείσουν τον αναγνώστη για του λόγου το αληθές. Ορισμένα από αυτά βέβαια περιορίζονται σε ενδεικτικά παραδείγματα από την άμεση ή έμμεση προσωπική εμπειρία του γράφοντος όπως, για παράδειγμα, οι περιπτώσεις ατόμων που προσχώρησαν στο αντάρτικο χωρίς να είναι πολιτικά συνειδητοποιημένοι, ορισμένων κομμουνιστικών ομάδων που με τις ενέργειές τους έδειχναν αποστροφή προς τα εθνικά σύμβολα και φιλικές διαθέσεις υπέρ των ομοϊδεατών τους Βουλγαρικών αρχών, οι οποίες έπαιζαν σε διπλό ταμπλό ανάμεσα στους Γερμανούς κατακτητές, καθώς και οι περιπτώσεις απάνθρωπης και ρεβανσιστικής εκτέλεσης δύο νεαρών ατόμων την περίοδο του εμφυλίου, ο ένας εκ των οποίων ανήκε σε οικογένεια ενεργών κομμουνιστών και ο άλλος σε δεξιά οικογένεια. Μπορεί η παρουσίαση κάποιων από αυτές τις περιπτώσεις να βασίζεται σε έμμεσες μαρτυρίες, όμως είναι ενδεικτικές της ύπαρξης παρόμοιων φαινομένων, για τα οποία υπάρχουν επώνυμες μαρτυρίες σε άλλα δημοσιεύματα, γεγονός που σημαίνει ότι δεν πρέπει να αγνοηθούν και να αποσιωπηθούν, επειδή ενδεχομένως τα συμπεράσματα δεν είναι αρεστά σε κάποιους σύγχρονους πολιτικούς ή ιστορικούς.

Την αξία της Μικρής Ιστορίας, που γράφεται από τους πολλούς και ανώνυμους πολίτες μίας εποχής, κανένας ιστορικός ή μη δεν μπορεί να υποτιμήσει, ιδιαίτερα όταν αυτή είναι γνήσια και όχι απλά ένα λογοτεχνικό προϊόν φαντασίας, ανιστόρητης γενίκευσης και υστεροβουλίας. Ένας κριτικός αναγνώστης εξ' άλλου είναι σε θέση να εξετάσει και να διασταυρώσει αν η πραγματικότητα που παρουσιάζεται μέσα από ένα αφήγημα παρουσιάζεται με τη χρήση κάποιας λογοτεχνικής τεχνικής, τότε η παραποίηση της «αλήθειας» κρύβεται πίσω από ποιητικές ασάφειες και αοριστίες, αν οι πηγές των ιστορικής σημασίας δεδομένων είναι ανύπαρκτες και πλαστές, αν ο φανατισμός και οι ιδεολογικές εμμονές ακυρώνουν την εγκυρότητα και αξιοπιστία τόσο των δεδομένων των μικρών ιστοριών που τη συνθέτουν όσο και των ερμηνειών τους.

Με βάση τα κριτήρια αυτά, θα μπορούσα να πω ότι η Μικρή Ιστορία του Μανώλη Θεοδωρίδη διαθέτει όλα τα προαναφερθέντα θετικά στοιχεία, τα οποία συνυφαίνονται με το συναίσθημα, τις αναπαραστάσεις της καθημερινότητας, τους μόχθους, τις χαρές και τα πάθη της ζωής των απλών ανθρώπων, μέσα από την οποία μας δίνεται η ευκαιρία να ξαναζήσουμε και εμείς, μαζί με τους ήρωες, τα ξεχασμένα και σκόρπια κομμάτια της νεότερης ιστορίας μας με την ένταση, την αμεσότητα και τη συγκίνηση που της αξίζει, έτσι που να μας αγγίξει πραγματικά και να την κρατήσουμε μέσα μας ζωντανή.

Με μια λογοτεχνικά ανεπιτήδευτη - αλλά δυνατή - πέννα, η αυλαία ανοίγει με τις πρώτες σελίδες του βιβλίου να μας βάζουν μέσα στο σπιτικό των παιδικών του χρόνων, ενώ στη συνέχεια αρχίζουν να ζωντανεύουν μπροστά μας τόποι, που πολλοί από εμάς δεν γνωρίσαμε, τοπία, πατρίδες, τρόπος ζωής περασμένων γενιών με ιδιαίτερα ηθογραφικά, προσωπικά, κοινωνικά και εθνοτικά στοιχεία ταυτότητας. Ειδυλλιακά τοπία παρουσιάζονται ανάγλυφα όπου κυριαρχεί η ομορφιά και το μυστήριο του άφθονου υγρού στοιχείου - πηγή ζωής και ονείρων για ανθρώπους και ζωντανά -. Θα γνωρίσουμε το θαυμαστό ποταμό Αγγίτη, το μάρτυρα μεγάλων και μικρών ιστορικών γεγονότων, τον επίγειο παράδεισο που συντροφεύει το χωριό-γενέτειρα του συγγραφέα,

τους κατοίκους του με τις αγροτικές ασχολίες και, ιδιαίτερα, τους νεαρούς της περιοχής. Οι πηγές οι παραπόταμοι, οι γέφυρες, οι δασωμένες ακροποταμιές του, γίνονται σκηνικό μίας γεμάτης ενέργεια και ορμή νεανικής ζωής με τα υπαίθρια και υδάτινα παιχνίδια, τις εξερευνήσεις, τις νεράιδες, τα χτυποκάρδια, τις περιπέτειες, τις χαρές και τις λύπες, τις γιορτές και το δροσερό ρεμβασμό του καλοκαιριού, αλλά και με τις χειμωνιάτικες μεταμορφώσεις του ποταμού σε γκρίζο, θυμωμένο θηρίο. Δεν λείπουν όμως και τα ποτάμια από τα δάκρυα ανδρών και γυναικών για τους αδικοχαμένους (από τους πολέμους, τους ξεριζωμούς και τους αλληλοσκοτωμούς) αγαπημένους τους - θύματα της βουλγαρικής κατοχής, των γερμανικών αρχών και του εμφυλίου - που θάφτηκαν στις όχθες του για να τον σημαδέψουν με τα σημάδια της σιωπηλής τραγικότητας, που πέρασε στα μοιρολόγια και τα νανουρίσματα των μανάδων, καθώς και στις αφηγήσεις των ανδρών στις σπιτικές μαζώξεις και χαρακτήρηκε στη μνήμη μικρών και μεγάλων.

Παίρνουμε ακόμα μια γεύση από τα ιδιαίτερα στοιχεία της κουλτούρας της ποντιακής κοινότητας του Μεγαλόκαμπου με τα αγροτικά χαρακτηριστικά, μέσα από περιγραφές και παραθέσεις μικρών ιστοριών. Οι χαρακτήρες δεν εξωραϊζονται, είναι αληθινοί: εργατικοί, προκομένοι, πολυμήχανοι, παραμυθάδες, νταήδες, σιωπηλοί, θερμόαιμοι, συνετοί, φασαριόζοι, επαναστάτες, μάρτυρες, ατρόμητοι ήρωες, και σπανιότατα, συνθηκολογημένοι. Από όλα είχε το χωριό!

Φαίνεται επίσης και εδώ η εύλογη υπερίσχυση των μετριοπαθών τάσεων που παρατηρείται συχνά στις αγροτικές κοινωνίες, οι οποίες διαθέτουν κλήρο και ζώα για την αυτοσυντήρησή τους παλεύοντας ακατάπαυστα με τη γη και τα στοιχεία της φύσης και στήνοντας με πείσμα και περηφάνεια τον αυτάρκη και συνεκτικό μικρόκοσμό τους, σε αντίθεση με τις αστικές. Ανθρωπολογικό ενδιαφέρον προκαλούν επίσης τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτού του μικρόκοσμου, όπως είναι το κοινοτικό πνεύμα, η πάλη για προκοπή, αλλά και η αλληλοβοήθεια, η αλληλεγγύη, το οικογενειακό δέσιμο, η εθνική υπερηφάνεια, το φιλότιμο και η μεγαλοψυχία, που εκδηλώνονταν αυθόρμητα ως μια φυσιολογική λειτουργία ενός σχετικά αυτόνομου κοινωνικού οικοσυστήματος, σε ένα επίπεδο όπου δεν υπήρχε ανάγκη να έχει γίνει μια επανάσταση για να κατακτηθούν οι αρετές αυτές. (Αυτό περιγράφεται πολύ ωραία στο κομμάτι του βιβλίου, που αναφέρεται στην ανώφελη αρπαγή από τους αντάρτες κομμουνιστές αγαθών από ένα σπιτικό για να τα μοιράσουν σε μη έχοντες, γιατί οι ίδιοι οι Πόντιοι ήξεραν ήδη πώς να το κάνουν αυθόρμητα, χωρίς βία και επιβολή).

Μετά την εξιστόρηση συγκλονιστικών γεγονότων από την εποχή της γερμανικής και της βουλγαρικής κατοχής στην περιοχή της Δράμας, αρχίζει το μεγάλο ιστορικό οδοιπορικό του συγγραφέα στα χρόνια των απανωτών ξεριζωμών και του αφανισμού των Ποντίων από τις περιοχές της Μαύρης Θάλασσας και του Πόντου, που θα συγκινούσαν ακόμη και τον Όμηρο στις μέρες μας. Αυτό επέλεξε να το κάνει μέσα από τις αφηγήσεις και τα μάτια του πολύπαθου Πόντιου, του Γοργόρ (Γρηγόρη), που τον είχε ακούσει να αφηγείται τα τραγικά γεγονότα της εξορίας και της γενοκτονίας των συμπατριωτών του, αλλά και των Αρμενίων, από το 1915 μέχρι το 1923, καθώς τα είχε ζήσει από πρώτο χέρι, γεμάτα αίμα, φωτιά, βασανιστήρια, βίαιες εξορίες μέσα σε απάνθρωπες συνθήκες και αρρώστιες, που αποδεκάτιζαν κάθε φορά τους άμαχους πληθυσμούς. Τις αφηγήσεις του Γοργόρ ο συγγραφέας τις πλέκει με μαρτυρίες άλλων γνωστών του Ποντίων αφηγητών και ο χρόνος πάει τότε εμπρός, τότε πίσω, όπως το κάνει χωρίς όρια το ταξίδι της σκέψης, η νοσταλγική αναδρομή σε - άλλοτε αμιγώς ελληνογενείς - πανέμορφους τόπους και το μοιρολόι της ψυχής των ανθρώπων εκείνων που πλήρωσαν με αίμα την ελληνικότητά τους. Τα άγρια εγκλήματα του Κεμαλικού καθεστώτος δεν αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας για την ύπαρξη σχεδίου εξόντωσης των πληθυσμών αυτών, όπως και των Αρμενίων και των υποστηρικτών τους.

Πραγματικά σου σφίγγεται η καρδιά, καθώς μαθαίνεις μέσα από συγκλονιστικές, ζωντανές περιγραφές πώς έφθασαν οι μακρινές τους πατρίδες να γίνουν αυτές που βλέπουμε σήμερα στον ανθρωπογεωγραφικό χάρτη μίας τεράστιας σε έκταση περιοχής

γύρω από τον Πόντο και τη Μαύρη Θάλασσα, πώς έγινε και σίγησε η ελληνική λαλιά σε τόπους που αυτή ήταν κυρίαρχη και κανείς να μην θέλει να ακούσει γι' αυτό, από φόβο μην θεωρηθεί ότι διακατεχόμαστε από αλυτρωτικές διαθέσεις! Άλλο όμως είναι ο αλυτρωτισμός - στην κατάσταση που βρισκόμαστε, μακριά από εμάς αυτή η ιδέα - και άλλο να ξεχνάς ηθελημένα και να μην θέλεις να δεις κατάματα το παρελθόν σου, κάτι που θα έκαναν οι πολίτες κάθε προηγμένης χώρας σε αυτή την υφήλιο, που σέβεται τον εαυτό της! Πάλι εξαίρεση θα πρέπει να γίνουμε και σε αυτό, την ίδια στιγμή μάλιστα που ορισμένοι πολιτικοί μας κλείνουν τα μάτια στις διαστρεβλωμένες ιστορικά αξιώσεις και τις επικίνδυνες βλέψεις της FYROM, την οποία αποκαλούν Μακεδονία, επιδεικνύοντας ανοχή και δήθεν κατανόηση, μέχρις αφέλειας;

Αλλά και αν ακόμη διαφωνούν ορισμένοι αριστερίζοντες πολιτικοί με τα - δικαιολογημένα μερικές φορές - λεκτικά ξεσπάσματα του συγγραφέα ή με τον τρόπο που αφηγείται, προσεγγίζει και επιχειρηματολογεί για το Ποντιακό ζήτημα, ας δείξουν τουλάχιστον σεβασμό απέναντι σε ένα τόσο λεβέντικο και πολύπαθο κομμάτι του ελληνικού λαού, που πέρασε τα πάνδεινα για να επιβιώσει και να κρατηθεί όρθιο και ας μην ακυρώνουν μία ιστορία αιώνων γυρίζοντάς του την πλάτη! (Αξίες μελέτης είναι οι συμπεριφορές ορισμένων Ελλήνων βουλευτών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο! Αλλά και στο Ελληνικό Κοινοβούλιο με τις πρόσφατες δηλώσεις του Υπουργού Παιδείας και με την αποχώρηση γνωστής βουλευτίνας κατά τη συζήτηση του ζητήματος της γενοκτονίας των Ποντίων, απαξιώνοντας να δώσει εξηγήσεις και επιχειρήματα στο ελληνικό κοινό. Πέραν όμως της προσφιλούς τακτικής των αρνητικών χαρακτηρισμών για όσους έχουν αντίθετη άποψη, πού είναι άραγε ο ανοιχτός διάλογος και η πειθώς, που αρμόζουν σε κάθε αυτο-αποκαλούμενο δημοκράτη διανοούμενο και εκπαιδευτικό;

Διαβάζοντας αυτό το βιβλίο, όπου παρατίθενται αδιάσειστα ντοκουμέντα Ελλήνων και ξένων, επώνυμων και ανώνυμων αυτοπτών μαρτύρων που πρωταγωνίστησαν στα γεγονότα και περιέχουν αριθμούς και φοβερά στοιχεία, καθώς και αναφορές σε άλλα σχετικά βιβλία και σε εμπειριστατωμένες εκθέσεις πρεσβευτών, ξένων ανταποκριτών, μητροπολιτών, σε επιστολές του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.ά., είναι δύσκολο να μην αναρωτηθεί κανείς, τι έχουν να μας πουν οι τόσο προχωρημένοι συμπατριώτες μας πολιτικοί, που με τόση ευκολία υιοθετούν τις απόψεις της Τουρκίας μονομερώς, στενεύοντας υπερβολικά ακόμη και τον ίδιο τον ορισμό της γενοκτονίας στα όρια των νομικίστικων διατυπώσεων.

Υπάρχουν βέβαια και κάποιοι, που γνωρίζοντας ότι και η χώρα μας δεν υπήρξε εντελώς αθώα περιστέρα σε μεταπολεμικές περιόδους, που οι προσπάθειες αφομοίωσης αλλογενών πληθυσμών και οι έμμεσες εκτοπίσεις αποτελούσαν κοινή διεθνή πρακτική σε όλες τις χώρες, ιδιαίτερα τις γειτονικές, συνιστούν να μην ανοίγονται συζητήσεις πάνω σε τέτοιου είδους θέματα, καθώς αυτό μπορεί να δώσει αφορμές για μεροληπτική εκμετάλλευση των γεγονότων εις βάρος της χώρας μας εκ μέρους των ισχυρών. Εδώ όμως δεν μιλούμε για μικρής κλίμακας πολιτικές ανταλλαγών πληθυσμού και επιδίωξης της «εθνικής καθαρότητας», αλλά για εγκλήματα πολέμου όπως τα ορίζει το διεθνές δίκαιο, για ένα «Άουσβιτς εν ροή», όπως ονομάζει την ιδιόμορφη και ολοκληρωτική αυτή εξόντωση των Ποντίων ο ιστορικός μελετητής, Π. Επενεκίδης. Από αριστερούς όμως «επαναστάτες» της πολιτικής, που για άλλα θέματα επιδεικνύουν τη γροθιά τους με την πρώτη ευκαιρία, θα περίμενε κανείς ότι θα έδειχναν για τους ομογενείς την ίδια ευαισθησία που δείχνουν σε όλους τους άλλους, ξένους και μη, πληθυσμούς και ότι δεν θα στρογγύλευαν την υπόθεση αυτή με τόση ευκολία και με τόσο φανατισμό. Ας ανοίξουν λοιπόν έναν δημόσιο διάλογο, με αριθμούς, στοιχεία και επιχειρήματα για ενημέρωση των πολιτών - και όχι μόνον με συζητήσεις σε στενούς κύκλους ομοϊδεατών τους σχολιαστών - και είμαστε διατεθειμένοι να τους ακούσουμε.

Όπως και να έχει το πράγμα, το βιβλίο αυτό αξίζει μία θέση στη βιβλιοθήκη μας, αν μη τι άλλο, για τις πηγές που παραθέτει και για τη γνησιότητα της πολιτικής ιστορίας του.

Αριστοτέλης Ράπτης

Ομ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών